

رابطه کیفیت زندگی و حس تعلق مکانی در روستاهای در حال توسعه مطالعه موردی: شهرستان زرنديه

علی احمدی* - دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران
مسعود مهدوی - استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۶/۱۶

چکیده

در برنامه‌ریزی روستایی بررسی وضعیت کیفیت زندگی مردم از اولویتهای مهم و اساسی به‌شمار می‌آید. به‌دلیل تأثیرگذاری مؤلفه‌های کیفیت زندگی در سایر ابعاد زندگی روستاییان، بررسی و ارزیابی این مؤلفه‌ها در نواحی روستایی اهمیت بسیاری دارد. پژوهش حاضر با هدف اصلی بررسی امکان وجود رابطه کیفیت زندگی روستاییان با حس تعلق مکانی آنان در روستاهای نمونه بخش مرکزی شهرستان زرنديه به‌انجام رسیده است. روش‌شناسی این تحقیق توصیفی تحلیلی است و داده‌های آن از طریق روش پیمایشی مبتنی بر استفاده از پرسشنامه بسته و انجام مصاحبه کیفی از ۳۰۵ سرپرست خانوار جمع‌آوری شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که از میان مؤلفه‌های کیفیت زندگی ۱۵ روستای بررسی‌شده، شاخص‌های اقتصادی و مدت سکونت در روستا بر حس تعلق مکانی آنها بیشترین تأثیر را داشته است. همچنین نتایج بیان می‌کنند که شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی در روستاهای مطالعه‌شده تفاوت معناداری با یکدیگر دارند.

کلیدواژه‌ها: حس تعلق مکانی، روستاهای در حال توسعه، شهرستان زرنديه، کیفیت زندگی.

مقدمه

نواحی روستایی با شروع روند رشد یکنواخت جمعیت در آغاز قرن نوزدهم و روند شهرنشینی در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم، بخش عمده‌ای از جمعیت خود را به نفع شهرهای کوچک و بزرگ از دست دادند (وودز، ۱۳۹۰، ۱۲۳). در جهان معاصر حس تعلق مکانی کم‌رنگ شده و حس لامکانی به عنوان مشکل و مسئله‌ای تازه برای انسان مطرح شده است. هایدگر^۱ یکی از فلیسوفانی است که به این مشکل پرداخته است. به نظر او «عصر ما، عصر غفلت از حقیقت هستی است. او همین غفلت را موجب بی‌خانمانی و گمگشتگی آدمی می‌داند. انسان امروز انسانی است که کمتر احساس «درخانه‌بودن» می‌کند» (صافیان و دیگران، ۱۳۹۰، ۹۵). هایدگر دو ویژگی برای مکانیت [حس تعلق مکانی] انسان قائل است: رفع دوری و جهت‌گیری. رفع دوری به معنای زدودن فاصله از چیزی یا به نزدیک آوردن آن چیز است. رفع دوری از مکان به تدریج طی چند سال سکونت در یک مکان، موجب وابستگی و افزایش «حس تعلق» به مکان می‌شود.

تحقیق حاضر با هدف شناسایی و تبیین رابطه کیفیت زندگی و حس تعلق مکانی، تلاش دارد راهکارهایی عملی برای افزایش تعلق مکانی روستاییان به منظور ایجاد پویایی و نشاط در نواحی روستایی ارائه کند و به چگونگی این رابطه و اثرگذاری مؤلفه‌های کیفیت زندگی در حس تعلق مکانی بپردازد. روستاهای منتخب از بخش مرکزی شهرستان زرنديه با روش هدفمند انتخاب شدند و پس از توزیع پرسشنامه، اطلاعات جمع‌آوری شده با نرم‌افزار ام.آر.پی^۲ (بسته تحقیقات علوم انسانی و اجتماعی) تحلیل و بررسی شد.

با تغییر و تحولاتی که در کیفیت زندگی روستاییان رخ می‌دهد، این پرسش‌ها مطرح می‌شوند: کیفیت زندگی چه رابطه‌ای با تعلق مکانی روستاییان دارد؟ میزان تأثیرگذاری کیفیت

---

1. Heidegger
2. Multidisciplinary Research Package (MRP)

زندگی بر تعلق روستاییان به محل زندگی خود در روستاهای نمونه شهرستان زرندیه چگونه است؟ کدام متغیرهای کیفیت زندگی بیشترین تأثیر را بر حس تعلق مکانی روستاییان گذاشته است؟ پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخ‌های علمی به این پرسش‌هاست.

مبانی نظری

ابعاد مختلف کیفیت زندگی در علوم انسانی و اجتماعی مورد توجه اندیشمندان بوده است. عرضه آثار متنوع در این موضوع بیانگر اهمیت آن است. رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان «سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی» و قالیباف و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با نام «سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و اثرات آن بر امنیت مناطق مرزی؛ مطالعه موردی: بخش نوسود استان کرمانشاه» به بررسی موضوع مذکور پرداختند.

برم و ریچارد کرانیچ و دیگران^۱ (۲۰۰۴) مقاله‌ای را با عنوان «ابعاد دل‌بستگی اجتماع و رابطه آن با رفاه در نقاط غنی روستایی غرب» در نشریه جامعه‌شناسی روستایی منتشر کردند. پارک و کپاک (۱۹۹۴) مقاله‌ای با عنوان «نقش احساس روستایی و چشم‌اندازها در حس تعلق مکانی در نواحی روستایی حومه شهری» در مجله جغرافیای انسانی شماره ۷۶ نوشتند. بارکس و برون (۲۰۱۰) مقاله‌ای با عنوان «جستاری در مفهوم جدید جابه‌جایی و دل‌بستگی به مکان در نواحی روستایی امریکا» در مجله جغرافیای انسانی شماره ۹۲ دوره ۴ منتشر کردند، که به موضوع مهاجرت و دل‌بستگی به مکان می‌پردازد.

خراسانی (۱۳۹۱) در رساله دکتری خود با عنوان «تبیین زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری با رویکرد کیفیت زندگی (مطالعه موردی شهرستان ورامین)»، به بررسی مفهوم کیفیت زندگی و زیست‌پذیری و نظریه‌های مربوط به آن می‌پردازد. پژوهش وی با هدف مطالعه

---

1. Brehm, M. Joan Krannich, Richard S., Eisenhauer, Brian W.

زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری به بررسی نحوه دسترسی ساکنان این روستاها به امکانات و خدمات موجود در شهرها و تهدیدهای بوم‌شناختی ازسوی شهر و جذب جمعیت مهاجر و عوارض ناشی از آن می‌پردازد. در ادامه با بررسی مطالعات پیشین در این زمینه، مفاهیم محوری پژوهش توضیح داده می‌شوند و سپس ابعاد و مؤلفه‌ها در این دو حوزه علمی معرفی می‌گردند.

کیفیت زندگی

کیفیت زندگی در نواحی روستایی در زمره مطالعات میان‌رشته‌ای و میکرو در جغرافیاست که جغرافی‌دانان بیش از دیگر موضوعات به آن توجه می‌کنند. میان‌رشته‌ای بودن این موضوع به این دلیل است که کیفیت زندگی با ابعاد دیگر زندگی انسان‌ها آمیخته است و نمی‌توان آن را مستقل از مسائل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بررسی کرد. در این زمینه، جغرافی‌دانان مکتب ساختارگرایی معتقدند که در علم جغرافیا نمی‌توان پدیده‌های گوناگون فضای زندگی را جداگانه و مستقل از یکدیگر مطالعه کرد. بنابراین هر پدیده‌ای جزئی از کل یک ساختار است و فقط در همان ساختار می‌توان آن را تحلیل کرد (شکویی، ۱۳۷۹، ۱۲۳).

در طول تاریخ اندیشمندان زیادی به مفهوم کیفیت زندگی پرداختند. از جمله در دوران جدید فیلسوفانی همچون کی‌یرکگارد^۱، ژان پل سارتر^۲، و دیگران به آن توجه داشته‌اند. واژه کیفیت زندگی را نخستین بار پیگو^۳ در سال ۱۹۲۰ در کتاب «اقتصاد و رفاه» به کار برد. او در این کتاب در مورد حمایت دولتی از اقشار پایین و تأثیر آن بر زندگی آنها و سرمایه‌های ملی بحث کرده بود. این مطلب تا بعد از جنگ جهانی دوم مسکوت ماند. پس از جنگ جهانی دوم توجه به توسعه و اجرای برنامه‌های توسعه مفهوم کیفیت زندگی را وارد عرصه‌های نوینی کرد و

---

1. Keregaard
2. Sarter
3. Pigou

تعبیر متفاوتی برای آن به کار رفت؛ به طوری که سه برش زمانی را می‌توان در بررسی مفهومی آن شناسایی کرد. تا دهه ۱۹۷۰ کیفیت زندگی اساساً معطوف به انگاره‌های مادی و پیامد رشد اقتصادی در نظر گرفته می‌شد. از دهه ۱۹۷۰ کیفیت زندگی ابعادی اجتماعی‌تر پیدا کرد و دهه ۱۹۹۰ نیز سرآغاز بحث در خصوص کیفیت زندگی اجتماعی با تأکید بر سازه‌های اجتماعی همچون سرمایه اجتماعی، همبستگی اجتماعی، عدالت اجتماعی و مانند اینها بود (غفاری و امیدی، ۱۳۸۸، ۲). در سال‌های اخیر سازمان ملل هدف نهایی توسعه را ارائه فرصت‌های مناسب به مردم برای زندگی بهتر از طریق دسترسی به تسهیلات آموزشی، بهداشتی، رفاهی، تغذیه، مسکن و مانند اینها دانسته است (زنگی‌آبادی و نسترن، ۱۳۸۰، ۲۲).

رویکرد کیفیت زندگی برمبنای بستر جغرافیایی شکل می‌گیرد و زیست‌پذیری را مطابق با شرایط محلی می‌سنجد. از نظر سوزان کاتر^۱ زیست‌پذیری عبارت است از «اندازه‌گیری شرایط مکان و اینکه افراد چگونه این شرایط را تجربه و ارزیابی می‌کنند و اهمیت نسبی هر یک از این شرایط برای افراد به چه میزان است». این رویکرد، مشاهده عینی مکان‌های فیزیکی را با سطوح رفتار و فعالیت که قابل مشاهده و ارزیابی هستند، پیوند می‌دهد. رویکرد مذکور در پی رتبه‌بندی یک مکان به عنوان بهتر/بهترین، یا بدتر/بدترین یا به دنبال مقایسه مکان‌ها با یکدیگر به وسیله معیارهای ارزش محور یا کمیت محور نیست، بلکه بر منحصر به فرد بودن مکان‌ها تأکید دارد (خراسانی، ۱۳۹۱، ۶۱ و ۶۲).

با توجه به تعاریف متعدد از کیفیت زندگی، می‌توان این مفهوم را متناسب با رشته جغرافیا و به ویژه جغرافیای روستایی چنین تعریف کرد: «کیفیت زندگی روستایی بیانگر شرایطی است که میزان بهره‌مندی، برخورداری، بهزیستی و رفاه فردی یا اجتماعی در روستاها را نشان می‌دهد. این مفهوم به «چگونگی» زندگی روستایی اشاره دارد و با استفاده از شاخص‌های معین عینی (اقتصادی، اجتماعی، محیطی، کالبدی) و ذهنی (رضایت‌مندی) می‌توان به شرایط زیست فرد یا جامعه روستایی پی برد».

---

1. Susan Cutter

جدول ۱. مؤلفه‌های کیفیت زندگی

مؤلفه‌های کیفیت زندگی	منبع
۱. اقتصادی، ۲. سیاسی، ۳. محیطی، ۴. اجتماعی، ۵. آموزشی	Liu (1976)
۱. پیشرفت تحصیلی، ۲. سرمایه‌گذاری در تسهیلات حمل‌ونقل، ۳. اندازه منطقه، ۴. شهرنشینی	Jacob De Rooy (1978)
۱. آب‌وهوا، ۲. مسکن، ۳. بهداشت محیطی، ۴. جرم، ۵. حمل‌ونقل، ۶. آموزش، ۷. هنر، ۸. تفریح، ۹. اقتصاد	Boyer and Savageau (1981)
۱. بارش، ۲. رطوبت، ۳. روزهای گرم، ۴. روزهای سرد، ۵. سرعت باد، ۶. تابش آفتاب، ۷. ساحل، ۸. جرم و جنایت وحشیانه، ۹. سرانه معلم به شاگرد، ۱۰. قابلیت دید، ۱۱. ذرات معلق در هوا، ۱۲. تخلیه فاضلاب، ۱۳. محل دفن زباله، ۱۴. مکان‌های زباله‌های خطرناک، ۱۵. مکان‌های ذخیره‌سازی و دفع زباله، ۱۶. شهر مرکزی	Blomquist et al. (1988) Stover and Leven (1992)
۱. امنیت عمومی، ۲. هزینه غذا، ۳. فضای زندگی، ۴. استاندارد مسکن، ۵. ارتباطات، ۶. آموزش، ۷. بهداشت عمومی، ۸. آرامش و صلح و صفا، ۹. جریان ترافیک، ۱۰. هوای پاک	Sufian (1993)
۱. تغذیه کافی، ۲. سلامت، ۳. سرپناه کافی، ۴. تحرک و جابه‌جایی، ۵. مشارکت در زندگی اجتماعی	Sen (1993)
۱. امید به زندگی، ۲. نرخ بی‌سوادی بزرگسالان، ۳. میانگین قدرت خرید	Human Dev. Index (UNDP, 1994)
۱. مرگ‌ومیر کودکان، ۲. امید به زندگی، ۳. نرخ بی‌سوادی بزرگسالان	Physical QOL Index (ICPQL, 1996)
۱. درآمد ماهانه هر شخص، ۲. توزیع درآمد، ۳. هزینه‌های ماهانه غذا	Protassenko (1997)
۱. محیط‌زیست، ۲. بهداشت	Preuss and Preuss (2004); Westaway (2006); Sahin et al. (2007)
۱. حس تعلق	Bonaiuto and et al. (2003); Lee (2008); Fahy and Cinneide (2008)
۱. وضعیت شغلی، ۲. وضعیت درآمد، ۳. هزینه‌های زندگی، ۴. نحوه تأمین مسکن، ۵. بهداشت و سلامت	Poláčková and Jindrová (2011)

منبع: Ulengin et al., 2001

حس تعلق مکانی

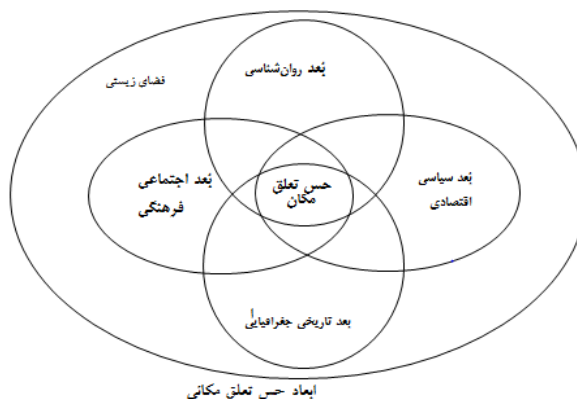
حس مکان از مفاهیم مهم در جغرافیای انسانی معاصر است که طی ۳۰ سال گذشته جایگاه و نقش مهمی در بحث‌های جغرافیای انسانی داشته است. هرچند این مفهوم ریشه در جغرافیای آنگلو-آمریکایی دارد، ولی به تدریج به صورت گسترده‌ای آثار بین‌المللی و میان‌رشته‌ای آن آشکار شد. موضوع حس مکان امروزه از نظر مفهومی به مثابه پلی میان زیرشاخه‌های رشته‌هایی مانند جغرافیای اجتماعی، فرهنگی و رفتاری به خدمت گرفته شده است (Foote & Azaryahu, 2009, 96).

حس تعلق مکانی، پیوندهای عاطفی و دلبستگی‌های تجربه‌شده مردم را به‌ویژه در محیط‌های زندگی از سطوح ملی، منطقه‌ای یا شهری تا مقیاس فردی در محله و خانه دربر می‌گیرد. این مفهوم همچنین برای توصیف و تشریح تمایزات یا خصوصیات منحصر به فرد محل‌ها و نواحی خاص استفاده می‌شود که برگرفته از تاریخ ویژه یا وضعیت محیطی منطقه است (Ibid).

تعلق مکانی به این معناست که مردم خودشان را به واسطه مکانی که در آن به دنیا آمده و رشد کرده‌اند تعریف می‌کنند (فلاحی، ۱۳۸۵، ۱). حس تعلق مکانی شامل معناها و دلبستگی‌هایی است که مکان‌ها برای فرد ایجاد می‌کنند و در روان‌شناسی محیطی به خوبی شناخته شده‌اند. حس تعلق مکانی مفهومی است که جنبه همگانی دارد اما اغلب در علوم انسانی، جامعه‌شناسی، جغرافیایی و گفتمان آموزشی متفاوت است و در چارچوب ارتباط میان مردم و مکان‌ها تعریف می‌شود (Semken & Freeman, 2008, 1043).

حس مکان به دو معناست، یکی احساس ذهنی یا دلبستگی به مکانی مشخص و دیگری آنچه به مکانی معین شخصیت و تعریف می‌دهد. مفهوم مکان در جغرافیا ریشه‌ای عمیق در تاریخ اندیشه جغرافیایی دارد، و به نظر می‌رسد که مفهوم حس مکانی، اندیشه تازه‌تری است. براساس دیدگاه یی فو تو آن (۱۹۷۵، ۲۱۳) فضا و مکان همراه با هم ماهیت جغرافیا را تعریف می‌کنند. از اواخر دهه ۵۰ میلادی، فضا و تحلیل فضایی، توجهات را به خود جلب کرده است.

اصطلاحات «حس مکان» و «دلبستگی مکان» از نظر ماهیت کاملاً مشابه یکدیگرند. این دو اصطلاح اساساً بیانگر احساسات، گرایش‌ها و حالات افراد و گروه‌ها به مکان‌ها هستند. دلبستگی مکان صرفاً به جغرافیای محل اقامت محدود نمی‌شود و اغلب به‌عنوان بخشی از شالوده هویت افراد به‌شمار می‌آید (Campbell, 2011, 7). دلبستگی مکانی انسان را به مکان پیوند می‌دهد و روابط فیزیکی و اجتماعی فرد را در محیط شامل می‌شود.

منبع: (نگارنده با اقتباس از Ardoin, 2006)

شکل ۱. مؤلفه‌های حس تعلق مکانی

روش‌شناسی تحقیق

روش پژوهش این تحقیق شامل مراحل به‌هم پیوسته‌ای است. در مرحله جمع‌آوری داده‌ها از منابع کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی و تکمیل پرسشنامه بهره گرفته شده است. براساس اهداف و فرضیه‌های پژوهش حاضر، مراحل زیر دنبال و پیگیری شدند.

با استفاده از بیشترین و معتبرترین منابع موجود، تعریف اصطلاحات و مفاهیم رابطه کیفیت زندگی و حس تعلق مکانی، و طراحی و انتخاب ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی انجام پذیرفت. در مرحله دوم، ابعاد و شاخص‌های انتخابی برای ارزیابی رابطه کیفیت زندگی و حس

تعلق مکانی در روستاهای مورد مطالعه به کار گرفته شدند. پس از تدوین شاخص‌ها، با استفاده از ابزار پرسشنامه و انتخاب نمونه مناسب با روش نمونه‌گیری هدفمند، رابطه کیفیت زندگی و حس تعلق مکانی در روستاهای مورد نظر در بخش مرکزی شامل سه دهستان حکیم‌آباد، رودشور و خشک‌رود ارزیابی شد.

روش‌شناسی این مقاله، توصیفی تحلیلی است و براساس روش میدانی و با استفاده از ابزار پرسشنامه و مصاحبه انجام شده است. از مجموع ۹۸ روستای دارای سکنه واقع در محدوده بخش مرکزی شهرستان زرنديه (دهستان‌های حکیم‌آباد، رودشور و خشک‌رود) با توجه به معیارهای جمعیتی، استقرار امکانات و خدمات زیربنایی و روبنایی در هریک از آنها، ۱۵ روستا به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. جامعه آماری این پژوهش را خانوارهای ساکن در روستاهای مورد نظر تشکیل می‌دهند. ۳۰۵ سرپرست خانوار به‌عنوان حجم نمونه تعیین شدند و پرسشنامه را در روستاهای مورد نظر تکمیل کردند.

به‌منظور ارزیابی و سنجش روایی پرسشنامه ابتدا برای اعتباردهی صوری و محتوایی پرسشنامه از دیدگاه‌های کارشناسان و صاحب‌نظران و استادان رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی استفاده شد. در مرحله بعد، پرسشنامه در اختیار ۳۰ نفر از جامعه آماری قرار داده شد تا به پرسش‌های مرتبط با مفاهیم کیفیت زندگی و حس تعلق مکانی برای ارزیابی رابطه میان آن دو پاسخ دهند. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها و پردازش داده‌های آن، سؤالات غیرمرتبط با ابعاد و شاخص‌های تحقیق حذف شدند و تغییرات لازم در صورت و محتوای پرسش‌ها ایجاد شد. در پایان این مرحله، ۳۶ سؤال پرسشنامه انتخاب و نهایی شد. اعتبار یا پایایی نیز از طریق پیش‌آزمون در ناحیه مطالعه‌شده با تکمیل ۳۰ پرسشنامه که با نظر کارشناسان و صاحب‌نظران، روایی آنها به‌تأیید رسیده بود، بررسی شد. پس از این مرحله، داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های تکمیل‌شده وارد نرم‌افزار ام.آر.پی شدند تا در پایایی تحقیق از آنها استفاده شود. در تحلیل داده‌های آزمون مقدماتی پس از دریافت بازخورد پاسخ‌گویان، برخی سؤالات پرسشنامه تعویض یا اصلاح شدند تا در نهایت پرسشنامه نهایی تدوین شد. ابعاد گوناگون و سؤالات پرسشنامه برای سنجش کیفیت زندگی در جدول ۲ درج شده است.

جدول ۲. حوزه‌ها، شاخص‌ها و گویه‌های تبیین‌کننده حس تعلق مکان

حوزه	شاخص‌های عینی و ذهنی	گویه‌ها
اقتصادی	<ul style="list-style-type: none"> - شغل و درآمد - حمل و نقل - خدمات مالی (بانک و صندوق قرض‌الحسنه) 	<ul style="list-style-type: none"> - وضعیت برخورداری از درآمد مناسب، رضایت از شغل و درآمد، مالکیت زمین، مالکیت ماشین‌آلات کشاورزی - دسترسی به حمل و نقل عمومی، رضایت از هزینه حمل و نقل، تعداد وسایل نقلیه عمومی - دسترسی به خدمات مالی و اعتباری (بانک، وام، صندوق قرض‌الحسنه)
اجتماعی و فرهنگی	<ul style="list-style-type: none"> - امنیت - مشارکت و همبستگی - تفریحات و اوقات فراغت - آموزش - بهداشت و درمان 	<ul style="list-style-type: none"> - امنیت در معابر روستا، میزان وقوع جرایم، دسترسی به پاسگاه پلیس و رضایت از آن - روحیه همکاری و کار گروهی، احترام متقابل روستاییان به یکدیگر، مشارکت در فعالیت‌های عمرانی و بهسازی، کمک به اعضای شورا و دهیاری - وجود امکانات مناسب سرگرمی و ورزشی در روستا، وجود امکانات مناسب فرهنگی در روستا نظیر کتابخانه، وجود فضاها و امکانات مذهبی در روستا، وجود فضاهای فراغتی و تفریحی (پارک، فضاهای سبز و مانند اینها) در روستا - دسترسی به مدارس در مقاطع مختلف تحصیلی، کیفیت تجهیزات آموزشی مدارس، برخورداری از مدارس نوساز و با کیفیت مناسب، کیفیت معلمان و مدیران مدارس - برخورداری از سیستم جمع‌آوری زباله، برخورداری از شبکه بهداشتی جمع‌آوری و دفع فاضلاب، برخورداری از خدمات درمانی و بهداشتی (خانه بهداشت، درمانگاه، حمام، و جز اینها)
محیطی	چشم‌انداز و اقلیم	وجود آب‌وهوای مناسب، فضای سبز نظیر درختان و پارک، وجود چشم‌انداز زیبای فرهنگی مثل معماری و آثار دیدنی و معابر زیبا
کالبدی	کیفیت محیط مسکونی	داشتن خانه‌های نوساز و بادوام، وجود تسهیلات مناسب در واحدهای مسکونی (گرمایشی، سرمایشی، نورگیری و روشنایی کافی) وضعیت مالکیت مسکن
	کیفیت زیرساخت‌ها	راه ارتباطی مناسب، برخورداری از امکانات پستی و مخابراتی، برخورداری از امکانات دسترسی به اینترنت، دسترسی به تعمیرگاه‌های ماشین‌آلات کشاورزی
روان‌شناختی	تمایل و دل‌بستگی	رضایت و تمایل به زندگی در روستا، تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا، ترجیح زندگی در روستا به شهر، امیدواری به بهبود شرایط در روستا

منبع: مبانی نظری پژوهش، ۱۳۹۲

در این پژوهش، روستاهای نمونه براساس روش نمونه‌گیری هدفمند طبقه‌ای انتخاب شدند. ابتدا روستاها از نظر شرایط دارابودن امتیازات معین دسته‌بندی و نسبت‌ها مشخص شدند، سپس برحسب نسبت‌ها از هر طبقه به‌صورت هدفمند روستاهای درحال توسعه‌ای که امتیاز بیشتری داشتند، انتخاب شدند. با فهرست‌برداری از متغیرها و معیارهایی که در این پژوهش برای روستاهای درحال توسعه در نظر گرفته شده است، با توجه به شدت و ضعف هر یک از متغیرها، ۱۵ روستا که بالاترین امتیاز را کسب کردند، انتخاب شدند. معیارهای در نظر گرفته‌شده عبارت‌اند از: تعداد جمعیت؛ روستاهای دارای دسترسی به حمل‌ونقل عمومی؛ امکانات و تجهیزات آموزشی؛ امکانات تفریحی و فراغتی؛ داشتن سیستم مخابراتی؛ داشتن درمانگاه؛ سیستم جمع‌آوری زباله؛ سیستم آمدوشد به‌شکل منظم؛ و برخورداری از راه ارتباطی. در جدول ۳ موقعیت روستاهای نمونه نشان داده شده است.

جدول ۳. روستاهای منتخب دهستان‌های مطالعه‌شده

طبقات جمعیتی	دهستان	روستاهای نمونه	تعداد خانوارها
بیش از ۵۰۰ نفر	حکیم‌آباد	صدرآباد، حکیم‌آباد، تقلیدآباد، قاسم‌آباد، رضی‌آباد	۱۸۲
	خشک‌رود	ورده	۱۳
	رودشور	-	-
از ۱۰۰ تا ۴۹۹	حکیم‌آباد	رحمت‌آباد، شکرآباد، عباس‌آباد، نجف‌آباد، نصیرآباد، موسی‌آباد	۸۴
	خشک‌رود	آزادگین، امانیه	۱۶
	رودشور	سلطان‌آباد	۱۰
جمع کل	۳	۱۵	۳۰۵

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

از مجموع ۹۸ روستای ناحیه مطالعه شده، روستاهایی که دارای این ویژگی‌ها و قابلیت‌ها نبودند از جمعیت تحقیق خارج شدند و ۱۵ روستا برای بررسی و تحقیق باقی ماند. نمونه‌های تحقیق که تمام خصایص تعیین شده را دارند به ترتیب تعداد جمعیت طبقه‌بندی شدند، که بدین شرح‌اند: ۱. صدرآباد، ۲. حکیم‌آباد، ۳. تقلیدآباد، ۴. قاسم‌آباد، ۵. رضی‌آباد، ۶. ورده، ۷. رحمت‌آباد، ۸. شکرآباد، ۹. عباس‌آباد، ۱۰. نجف‌آباد، ۱۱. نصیرآباد، ۱۲. موسی‌آباد، ۱۳. آزادگین، ۱۴. امانیه، ۱۵. سلطان‌آباد.

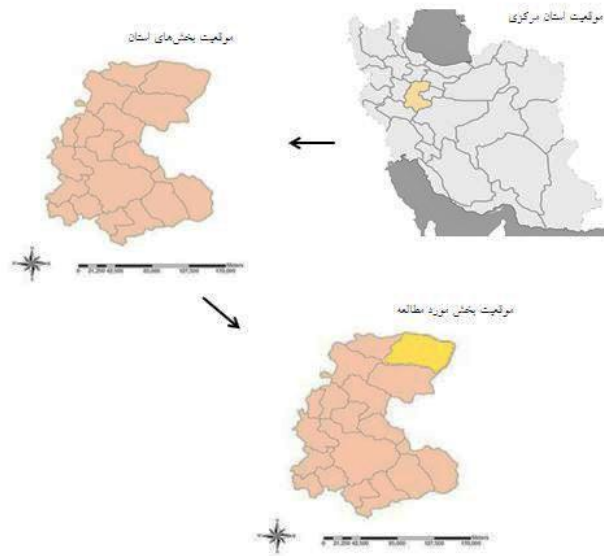
شناخت اجمالی محدوده مطالعه شده

شهرستان زرنديه با وسعت ۴۱۶/۳ کیلومتر مربع در ۳۵ درجه و ۹ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۳۴ دقیقه عرض جغرافیایی و ۴۹ درجه و ۲۶ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵۸ دقیقه طول جغرافیایی قرار گرفته است (سالنامه آماری استان مرکزی، ۱۳۸۴، ۱۲). گسترش شهرستان زرنديه در جهت غربی- شرقی و در شمال استان مرکزی صورت گرفته است. این شهرستان از شمال و شمال شرق به استان تهران، از شمال غرب به استان البرز و قزوین، از شرق به استان قم و از جنوب به شهرستان ساوه محدود می‌شود. از نظر تقسیمات کشوری، این شهرستان از ۲ بخش مرکزی و خرقان؛ ۶ دهستان رودشور، حکیم‌آباد، خشک‌رود، خرقان، علیشار و دوزج؛ ۵ شهر رازقان، پرندهک، خشک‌رود، زاویه، مأمونیه؛ و ۲۱۳ آبادی تشکیل شده است. از مجموع ۲۱۳ آبادی این شهرستان، ۱۳۰ آبادی دارای سکنه و ۸۳ آبادی خالی از سکنه است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰، ۲۷). در جدول ۴، موقعیت ناحیه مورد مطالعه از نظر تقسیمات اداری و وضعیت توزیع بخش، دهستان، و نقاط شهری و روستایی در سطح شهرستان نشان داده شده است.

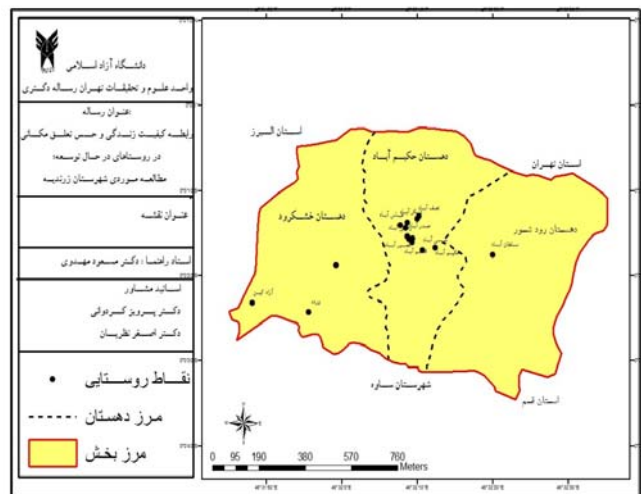
جدول ۴. تعداد بخش، شهر و دهستان‌های شهرستان زرنديه

شهرستان	وسعت (کیلومتر مربع)	تعداد بخش	تعداد شهر	تعداد دهستان
زرنديه	۴۱۶/۳	۲	۵	۶

منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰، ۲۷

شکل ۲. نقشه موقعیت شهرستان زرنديه در تقسیمات کشوری

شکل ۳. نقشه موقعیت روستاهای نمونه

منبع: نگارنده، ۱۳۹۲

یافته‌های تحقیق

در این بخش به بررسی یافته‌ها و تجزیه و تحلیل آنها از پرسشنامه‌های خانوار پرداخته می‌شود. اجرای چهار آزمون کای اسکویر برای سنجش رابطه میان جنس و چهار متغیر میزان رضایت از زندگی در روستا، میزان ترجیح زندگی در شهر، میزان تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا و میزان امید به بهبود زندگی در روستا نشان می‌دهد که رابطه معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر، درجه تمایل به موارد چهارگانه میان زنان و مردان روستاهای مطالعه شده تفاوتی ندارد. البته تفاوت محسوسی میان زنان و مردان در مورد تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا دیده می‌شود، اما چون سطح اطمینان ۹۰ درصد است نمی‌توان به آن اتکا کرد.

بررسی رابطه متغیرهای حس تعلق مکانی و متغیرهای محیطی

در اینجا به دلیل نقش عوارض سطح زمین مثل شیب، ارتفاع، وسعت، تراکم پوشش گیاهی و مزارع و باغ‌ها در مطلوب کردن اقلیم محلی روستاها، آب‌وهوای روستاهای بررسی شده به خوب و بد تقسیم شد. روستاهایی که از نظر پوشش گیاهی، منابع آب، ارتفاع و میزان تولیدات کشاورزی مناسب بودند، جزو روستاهای دارای آب‌وهوای خوب و بقیه جزو روستاهای با آب‌وهوای بد دسته‌بندی شدند. با توجه به $\chi^2 = 10/435$ و درجه آزادی $df=2$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد تفاوت معنادار است. جدول ۵ نشان می‌دهد که رضایت از زندگی در روستا بستگی زیادی به آب‌وهوای روستا دارد، به گونه‌ای که ۱۵۱ نفر (۵۲/۶ درصد) رضایت از زندگی را وابسته به آب‌وهوای مطلوب دانسته‌اند.

جدول ۵. رابطه آب‌وهوا و میزان رضایت از زندگی در روستا

جمع		آب‌وهوای مطلوب		آب‌وهوای بد		رضایت از زندگی در روستا
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۵۰/۵	۱۵۴	۵۲/۶	۱۵۱	۱۶/۷	۳	از زندگی در روستا راضی هستم
۲۹/۲	۸۹	۳۰/۰	۸۶	۱۶/۷	۳	تاحدودی از زندگی در روستا راضی هستم
۲۰/۳	۶۲	۱۷/۴	۵۰	۶۶/۷	۱۲	از زندگی در روستا راضی نیستم
۱۰۰/۰	۳۰۵	۱۰۰	۲۸۷	۱۰۰	۱۸	جمع

باتوجه به $\chi^2 = 10/803$ و درجه آزادی $df=1$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد تفاوت معنادار است. جدول ۶ نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در روستا به‌شدت به آب‌وهوا وابسته است. به دلیل اینکه بخش غالب در روستاها بخش کشاورزی است و نوع آب‌وهوا می‌تواند در این زمینه بسیار نقش آفرین باشد، آب‌وهوا نیز در جذب سرمایه بسیار مؤثر است. بررسی شاخص کیفیت آب‌وهوا در روستاهای مطالعه‌شده نشان می‌دهد که به‌ترتیب روستاهای ورده با ۱۰۰ درصد، موسی‌آباد و نجف‌آباد هریک با ۸۵/۷ درصد، قاسم‌آباد با ۸۰ درصد و رضی‌آباد با ۷۷/۸ درصد از نظر آب‌وهوا در بالاترین رتبه قرار دارند.

جدول ۶. رابطه آب‌وهوا و تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا

کد	تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا	آب‌وهوای بد		آب‌وهوای مطلوب		جمع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا دارم	۴	۲۲/۲	۱۵۳	۵۳/۵	۱۵۷	۵۱/۶
۲	تاحدودی تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا دارم	۲	۱۱/۱	۸۰	۲۸/۰	۸۲	۲۷/۰
۳	اصلاً تمایلی به سرمایه‌گذاری در روستا ندارم	۱۲	۶۶/۷	۵۳	۱۸/۵	۶۵	۲۱/۴
	جمع	۱۸	۱۰۰	۲۸۶	۱۰۰	۳۰۴	۱۰۰/۰

باتوجه به $\chi^2 = 55/87$ و درجه آزادی $df=2$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است.

جدول ۷. برآورد معناداری شاخص چشم‌انداز و منظره در روستاهای مطالعه‌شده

شاخص	جمعیت نمونه	سطح اطمینان (درصد)	درجه آزادی
چشم‌انداز و منظره	۳۰۵	۹۹	۲

رابطه متغیرهای حس تعلق مکانی و متغیرهای اقتصادی کیفیت زندگی

مطابق جدول ۸ از مجموع ۳۰۵ پاسخ‌گوی سرپرست خانوار، ۱۵۲ نفر (۴۹/۸ درصد) صاحب زمین، ۱۳۰ نفر (۴۲/۶ درصد) تاحدی و ۲۳ نفر (۷/۵ درصد) بی‌زمین هستند. این اطلاعات نشان می‌دهند که مالکیت زمین در میزان درآمد خانوارها تأثیرگذار است و این امر به نوبه خود در رضایت از زندگی و حس تعلق به روستا نقش آفرینی می‌کند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که به ترتیب روستاهای رضی‌آباد، قاسم‌آباد، تقلیدآباد، شکرآباد و نصیرآباد از نظر مالکیت زمین در بهترین وضعیت و روستاهای شکرآباد و ورده در پایین‌ترین رده قرار دارند. باتوجه به $\chi^2 = 276/601$ و درجه آزادی $df=1$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است.

جدول ۸. مالکیت زمین

جمع	پاسخ‌گویان		کد	آیا مالک زمین در روستا هستید؟
	تعداد	درصد		
۴۹/۸	۱۵۲	۴۹/۸	۱۵۲	۳ بلی
۴۲/۶	۱۳۰	۴۲/۶	۱۳۰	۱ تاحدی
۷/۵	۲۳	۷/۵	۲۳	۲ خیر
۱۰۰/۰	۳۰۵	۱۰۰	۳۰۵	جمع

مطابق جدول ۹، فراوانی بررسی میزان درآمد روستاییان که به‌عنوان یکی از شاخص‌های کیفیت اقتصادی زندگی در نظر گرفته شده، بیانگر آن است که از مجموع ۳۰۵ خانوار، ۱۱۱ نفر از سرپرستان خانوار (۳۶/۴ درصد) به پرسش برخورداری از درآمد مناسب پاسخ بلی و ۱۰۷ خانوار (۳۵/۱ درصد) پاسخ تاحدی داده‌اند. باتوجه به $\chi^2 = 185/491$ و درجه آزادی $df=1$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است.

جدول ۹. نتایج شاخص درآمد خانوارهای روستایی

مجموع		خیر		تاحدی		بلی		پرسش
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۰۰	۳۰۵	۲۸/۵	۸۷	۳۵/۱	۱۰۷	۳۶/۴	۱۱۱	آیا از درآمد مناسب برخوردارید؟

مقایسه دو جدول ۸ و ۹ نشان می‌دهد که میزان مالکیت زمین با درآمد روستاییان رابطه دارد و متناسب با افزایش میزان مالکیت، درآمد نیز افزایش یافته است. بر این اساس، مطابق یافته‌های تحقیق به ترتیب روستاهای رضی‌آباد، شکرآباد، قاسم‌آباد و نصیرآباد از نظر درآمد در بهترین وضعیت و روستای سلطان‌آباد در پایین‌ترین رده قرار دارند.

رابطه متغیرهای حس تعلق مکانی و متغیرهای اجتماعی کیفیت زندگی

باتوجه به $\text{Chi\_Square}=9/875$ و درجه آزادی $df=2$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. یعنی با ۹۹ درصد اطمینان، میان مالکیت زمین در روستا و رضایت در زندگی در روستا همبستگی وجود دارد.

جدول ۱۰. رابطه رضایت از زندگی و مالکیت زمین

جمع		بدون زمین		مالک زمین		کد	رضایت از زندگی در روستا
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
۵۰/۵	۱۵۴	۴۱/۸	۶۴	۵۹/۲	۹۰	۱	از زندگی در روستا راضی هستم
۲۹/۲	۸۹	۳۲/۷	۵۰	۲۵/۷	۳۹	۲	تاحدی از زندگی در روستا راضی هستم
۲۰/۳	۶۲	۲۵/۵	۳۹	۱۵/۱	۲۳	۳	اصلاً از زندگی در روستا راضی نیستم
۱۰۰/۰	۳۰۵	۱۰۰	۱۵۳	۱۰۰	۱۵۲		جمع

باتوجه به $\text{Chi\_Square}=8/724$ و درجه آزادی $df=2$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۸ درصد معنادار است. یعنی با ۹۸ درصد اطمینان، میان مالکیت زمین در روستا و ترجیح زندگی در شهر همبستگی وجود دارد. افرادی که زمین دارند بیش از کسانی که ندارند، تمایل به ادامه اقامت در روستا دارند.

جدول ۱۱. رابطه ترجیح زندگی در شهر و مالکیت زمین

کد	ترجیح زندگی در شهر	مالک زمین		بدون زمین		جمع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	زندگی در شهر را ترجیح می‌دهم	۵۱	۳۳/۶	۷۶	۴۹/۷	۱۲۷	۴۱/۶
۲	تأحدی زندگی در شهر را ترجیح می‌دهم	۲۵	۱۶/۴	۲۳	۱۵/۰	۴۸	۱۵/۷
۳	زندگی در شهر را ترجیح نمی‌دهم	۷۶	۵۰/۰	۵۴	۳۵/۳	۱۳۰	۴۲/۶
	جمع	۱۵۲	۱۰۰	۱۵۳	۱۰۰	۳۰۵	۱۰۰/۰

باتوجه به $\chi^2 = 9/657$ و درجه آزادی $df=2$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. یعنی با ۹۹ درصد اطمینان، میان مالکیت زمین در روستا و امید به بهبود وضعیت زندگی در روستا همبستگی وجود دارد. افرادی که زمین دارند بیش از کسانی که ندارند، به آینده روستا امیدوارند.

جدول ۱۲. فراوانی نهایی از سلول‌های تک‌کد و کد بیرونی سلول‌های برون‌کد پیکره

کد	امیدواری به بهبود زندگی در روستا	مالک زمین		بدون زمین		جمع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	به بهبود زندگی در روستا امیدوارم	۸۴	۵۵/۳	۶۲	۴۰/۵	۱۴۶	۴۷/۹
۲	تا حدودی به بهبود زندگی در روستا امیدوارم	۴۶	۳۰/۳	۴۹	۳۲/۰	۹۵	۳۱/۳۱
۳	اصلاً امیدی به بهبود زندگی در روستا ندارم	۲۲	۱۴/۵	۴۲	۲۷/۵	۶۴	۲۱/۰
	جمع	۱۵۲	۱۰۰	۱۵۳	۱۰۰	۳۰۵	۱۰۰/۰

آزمون‌های فوق حاکی از آن است که داشتن زمین در روستا اثر سنگینی بر نگرش روستاییان در خصوص رضایت از زندگی در روستا، ترجیح ماندن در روستا به جای مهاجرت به شهر و امید به بهبود اوضاع روستا در آینده دارد؛ اما مالکیت زمین انگیزه‌ای برای سرمایه‌گذاری در روستا نیست. احتمالاً عوامل بازدارنده‌ای در این مورد وجود دارند که مالکیت زمین نمی‌تواند بازدارندگی آن را خنثی کند. با توجه به $\chi^2 = 18/142$ و درجه آزادی $df = 2$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است.

جدول ۱۳. رابطه درآمد و رضایت از زندگی در روستا

رضایت از زندگی در روستا	کد	درآمد نامناسب		درآمد مناسب		جمع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
از زندگی در روستا راضی هستم	۱	۳۳	۳۷/۹	۱۲۱	۵۵/۵	۱۵۴	۵۰/۵
تاحدودی از زندگی در روستا راضی هستم	۲	۲۳	۲۶/۴	۶۶	۳۰/۳	۸۹	۲۹/۲
خیر از زندگی در روستا راضی نیستم	۳	۳۱	۳۵/۶	۳۱	۱۴/۲	۶۲	۲۰/۳
جمع		۸۷	۱۰۰	۲۱۸	۱۰۰	۳۰۵	۱۰۰/۰

با توجه به $\chi^2 = 9/773$ و درجه آزادی $df = 1$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. در محاسبه از روش کوبین مک‌نامارا $\chi^2 = 8/725$ و درجه آزادی $df = 1$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است.

جدول ۱۴. رابطه درآمد و امیدواری به بهبود وضعیت زندگی در روستا

امیدواری به بهبود زندگی در روستا	کد	درآمد نامناسب		درآمد مناسب		جمع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
به بهبود زندگی در روستا امیدوارم	۱	۳۵	۴۰/۲	۱۱۱	۵۰/۹	۱۴۶	۴۷/۹
تاحدودی به بهبود زندگی در روستا امیدوارم	۲	۲۲	۲۵/۳	۷۳	۳۳/۵	۹۵	۳۱/۱
اصلاً آمیدی به بهبود زندگی در روستا ندارم	۳	۳۰	۳۴/۵	۳۴	۱۵/۶	۶۴	۲۱/۰
جمع		۸۷	۱۰۰	۲۱۸	۱۰۰	۳۰۵	۱۰۰/۰

در جدول‌های ۱۳ و ۱۴ رابطه رضایت از زندگی و سطح درآمد به خوبی دیده می‌شود، که به معنای اهمیت بعد اقتصادی زندگی روستاییان و وابستگی آنان به درآمد برای تقویت حس تعلق مکانی است.

باتوجه به $\chi^2 = 9/283$ و درجه آزادی $df = 1$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. در محاسبه از روش کوین مکنامارا $\chi^2 = 8/261$ و درجه آزادی $df = 1$ تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است.

جدول ۱۵. رابطه درآمد و ترجیح زندگی در شهر

کد	درآمد نامناسب		درآمد مناسب		جمع		ترجیح زندگی در شهر
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱	۵۳	۶۰/۹	۷۴	۳۳/۹	۱۲۷	۴۱/۶	زندگی در شهر را ترجیح می‌دهم
۲	۱۲	۱۳/۸	۳۶	۱۶/۵	۴۸	۱۵/۷	تاحدی زندگی در شهر را ترجیح می‌دهم
۳	۲۲	۲۵/۳	۱۰۸	۴۹/۵	۱۳۰	۴۲/۶	زندگی در شهر را ترجیح نمی‌دهم
	۸۷	۱۰۰	۲۱۸	۱۰۰	۳۰۵	۱۰۰/۰	جمع

نتیجه‌گیری

کیفیت زندگی و متغیرهای عینی و ذهنی آن نشان می‌دهند که این عامل در تعلق مکانی تأثیرگذار است. از آنجاکه روستاهای کشور از نظر زیبایی چشم‌اندازهای طبیعی و انسان‌ساخت کمبودهایی دارند، توجه به این مسئله دارای اهمیت است. روستاهایی که طرح‌های آنها اجرا شده و از نظر کالبدی بهبود یافته‌اند، چشم‌انداز مطلوب‌تری از دیگر روستاها دارند و در نتیجه حس تعلق مکانی در آنها بیشتر است.

بررسی یافته‌ها نشان می‌دهد که متغیرهای اقتصادی نظیر رابطه میان درآمد و مالکیت زمین به شدت بر حس تعلق مکانی اثر می‌گذارند و در ایجاد دلبستگی روستاییان به روستای خود نقش اساسی دارند؛ به طوری که در بعد اقتصادی این رابطه بسیار قوی گزارش شد. رابطه

حس تعلق مکانی با میزان درآمد و مالکیت زمین بسیار قوی‌تر از سایر متغیرهاست و در سطح ۹۹ درصد نشانگر ارتباط قوی میان مؤلفه‌های کیفیت زندگی و حس تعلق مکانی است. بنابراین متغیرهای کیفیت زندگی و حس تعلق مکانی ارتباط قوی را نشان می‌دهند و این ارتباط معنادار است. مدت سکونت در روستا نیز در میزان تمایل روستاییان به سرمایه‌گذاری در روستا مؤثر است. در بعد اجتماعی و فرهنگی، میزان همبستگی امکانات فرهنگی و وضعیت اجتماعی روستاهای نمونه در خصوص حس تعلق مکانی درصد بالایی را نشان می‌دهد. مطابق یافته‌های این تحقیق در روستاهای رحمت‌آباد، صدرآباد و شکرآباد این احساس تعلق مشهود و مشخص بود که نشان‌دهنده میزان رضایت از چشم‌انداز و تأمین نیازهای روانی ساکنان در بالابردن حس تعلق مکانی است. به عبارت دیگر، چشم‌انداز روستایی و زیبایی محیط روستا با تعلق مکانی رابطه داشته است.

در پژوهش حاضر ضمن توجه به اهمیت مکان و حس تعلق به مکان، به نتایج ارتباط تعلق ساکنان روستایی با عوامل غیرعینی و فضای فیزیکی و طبیعی روستا پرداخته شد. در این تحقیق تأثیر مؤلفه‌های کیفیت محیطی، مالکیت زمین، مدت زمان سکونت در روستا و میزان درآمد در تقویت احساس تعلق و وابستگی به روستا به اثبات رسید.

منابع

- خراسانی، محمدامین، ۱۳۹۱، تبیین زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری با رویکرد کیفیت زندگی (مطالعه موردی شهرستان ورامین)، رساله دکتری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- زنگی‌آبادی، علی؛ نسترن، مهین، ۱۳۸۰، گفت‌وگو تمدن‌ها، اصولی‌ترین راهکار دستیابی به توسعه پایدار انسانی، با تأکید بر جایگاه استراتژیک ایران، اطلاعات سیاسی اقتصادی، شماره ۱۶۷ و ۱۶۸.
- شکویی، حسین، ۱۳۷۹، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، انتشارات سمت، تهران.
- صافیان، محمدجواد؛ انصاری، مائده؛ غفاری، علی؛ مسعود، محمد، ۱۳۹۰، بررسی پدیدارشناختی-هرمنوتیک نسبت مکان با هنر معماری، نشریه پژوهش‌های فلسفی دانشگاه تبریز، شماره ۸.

علی احمدی و مسعود مهدوی _____ رابطه کیفیت زندگی و حس تعلق مکانی در روستاهای درحال توسعه

غفاری، غلامرضا؛ امیدی، رضا، ۱۳۸۸، کیفیت زندگی: شاخص توسعه اجتماعی، شیرازه، تهران.
فلاحی، محمدصادق، ۱۳۸۵، مفهوم حس مکان و عوامل شکل دهنده آن، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۶.

مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰، سالنامه آماری استان مرکزی.

وودز، مایکل، ۱۳۹۰، جغرافیای روستایی (فرایندها، واکنش‌ها و تجربه‌های بازساخت روستایی)، ترجمه محمد رضا رضوانی و صامت فرهادی، انتشارات دانشگاه تهران.

Ardoin, Nicole M. 2006, **Toward an Interdisciplinary Understanding of Place: Lessons for Environmental Education**, Canadian Journal of Environmental Education, No. 11.

Campbell, Richard Bret, 2011, "A Sense of place: Examining music-based tourism and its implications in destination venue placement", UNLVTheses/ Dissertations/ Professional Papers/ Capstones, Paper 1142.

Foote, K.E., Azaryahu, M., 2009, **Sense of Place**, International Encyclopedia of Human Geography, Elsevier Ltd. First edition.

Semken Steven, Carol Butler Freeman, 2008, **Sense of Place in the Practice and Assessment of Place-Based Science Teaching**, Published 27 March 2008 in Wiley Inter Science, (www.interscience.wiley.com).

Ulengin, B., Ulengin, F., Guvenc, U., 2001, **A Multidimensional Approach to Urban Quality of Life: the case of Istanbul**, European Journal of Operational Research, 130, PP. 361-374.

Ulengin B., Guvenc U., Ulengin F., 2001, **Urban Quality of Life in Istanbul: Priorities and Segmentation**, Congress of the European regional science association.